

Життя як подвиг: мотивація досягнення в процесі діяльності героїв-спортсменів

Osyka K.S. Life as a heroic deed: motivation of attainment in the process of activities of the heroes-sportsmen / K.S. Osyka // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 32. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 371–382.

К.С. Осика. Життя як подвиг: мотивація досягнення в процесі діяльності героїв-спортсменів. У статті розглянуто мотивацію досягнення в процесі діяльності героїв-спортсменів. Визначено дефініції «мотивація», «мотивація досягнення», окреслено провідні напрями дослідження мотивації досягнення в сучасній зарубіжній і вітчизняній психології. Докладно розглядаються життєвий і спортивний шлях відомого майстра панкратіону та рукопашного бою Максима Бендерова, що загинув смертю героя в зоні АТО. Представлено провідні риси характеру спортсмена, що відіграли важливу роль у тренувальному та змагальному процесах, мотивації вищих спортивних досягнень. Виокремлено психологічні механізми розвитку мотивації досягнення: позитивне підкріплення, самопідкріплення, опосередковане підкріплення, імітаційна поведінка, інтерперсональний вплив, ідентифікація. Змагальні ситуації нерідко породжували тривогу в душі бійця. Відчуття тривоги давало можливість реагувати на загрозу адаптивним засобом завдяки виникненню захисного механізму заміщення, в процесі якого відбувалася переадресація з одного об'єкта на інший. У змагальному процесі у М.Бендерова прослідковується даний психологічний механізм захисту. У вирішальних двобоях у борця спрацьовує психологічний механізм захисту витиснення, що забезпечує первісний захист Его, який сприяє найбільш ефективному шляху уникнення тривоги, котрий можна визначити як «мотивоване забуття». Даний процес дає можливість уникнути усвідомлення почуттів, що породжують страждання та призводить до забуття травмуючих ситуацій. Завдяки дії цього психологічного механізму М.Бендеров був надзвичайно спокійним, врівноваженим, налаштованим на перемогу. Звернено увагу на емпатійну, альтруїстичну та гуманістичну спрямованість особистості борця в мирний час і на фронті, яка обґрунтовується і пояснюється теорією діалога й філософією вчинкового світу М.М.Бахтіна та логотерапією В.Франкла.

Ключові слова: М.Бендеров, панкратіон, рукопашний бій, кіокушинкай карате, мотивація досягнення, психологічні механізми

розвитку мотивації досягнення, сенс життя, захисний механізм, діяльність.

К.С. Осыка. Жизнь как подвиг: мотивация достижения в процессе деятельности героев-спортсменов. В статье рассмотрена мотивация достижения в процессе деятельности героев-спортсменов. Определены дефиниции «мотивация», «мотивация достижения», очерчены ведущие направления исследования мотивации достижения в современной зарубежной и отечественной психологии. Подробно рассматривается жизненный и спортивный путь известного мастера панкратиона и рукопашного боя Максима Бендерова, который погиб смертью героя в зоне АТО. Приведены ведущие черты характера спортсмена, которые сыграли важную роль в тренировочном и соревновательном процессах, мотивации высших спортивных достижений. Выделены психологические механизмы развития мотивации достижения: положительное подкрепление, самоподкрепление, опосредованное подкрепление, имитационное поведение, интерперсональное влияние, идентификация. Соревновательные ситуации нередко порождали тревогу в душе бойца. Чувство тревоги давало возможность реагировать на угрозу адаптивным методом благодаря возникновению защитного механизма замещения, в процессе которого происходила переадресация с одного объекта на другой. В соревновательном процессе у М.Бендерова прослеживается данный психологический механизм защиты. В решающих боях у борца срабатывает психологический механизм защиты вытеснение, который обеспечивает первичную защиту Эго и способствующий наиболее эффективному пути избегания тревоги, который можно определить как «мотивационное забывание». Данный процесс даёт возможность избежать осознания чувств, которые порождают страдания и приводит к забыванию травмирующих ситуаций. Благодаря действию этого психологического механизма М.Бендеров был очень спокойным, уравновешенным, нацеленным на победу. Обращено внимание на эмпатийную, альтруистическую и гуманистическую направленность личности борца в мирное время и на фронте, которая подтверждается и объясняется теорией диалога и философией мира поступков М.М.Бахтина и логотерапией В.Франкла.

Ключевые слова: М.Бендеров, панкратион, рукопашный бой, киокушинкай каратэ, мотивация достижения, психологические механизмы развития мотивации достижения, смысл жизни, защитный механизм, деятельность.

Постановка проблеми. В сучасному соціально-політичному та морально-психологічному становищі країни необхідне зміцнення і загартування духовно здорових і національно свідомих сил суспільства, що ґрунтуються на високих традиціях духовності, історії, культури, науки, спорту. Консолідація здійснюється завдяки потужній дії національної ідеї державності, соборності, незалежності, територіальної цілісності та недотор-

канності України. Велика плеяда героїв споконвіку боролася за незалежність і свободу Батьківщини. Національно-визвольна боротьба на сході України, в зоні АТО, породжує нових героїв. Серед яких достойне місце займають спортсмени, представники різних видів сучасного спорту. Дослідження мотивації досягнення в діяльності героїв-спортсменів актуальне і своєчасне в психологічній науці.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У центрі уваги А. Маслоу є мотивація і особистість, самоактуалізація, креативність, любов як ключові детермінанти людського буття.

Ж. Нюттен вивчав основоположні константи людської мотивації, де ключовими є: відношення індивіда зі світом та конкретні поведінкові наміри, цілі і плани.

Р. Френкін досліджує провідні мотиваційні механізми життєдіяльності, емоційну сферу особистості, стресові ситуації та вплив їх на здоров'я людини, саморегуляцію [4].

Х. Хекхаузен розглядає важливі теоретико-методологічні та методичні проблеми мотивації досягнення, систему їх практичного застосування, гендерні та соціокультурні особливості [5].

С.С. Занюк представляє структуру й особливості мотивації, види та ієрархію мотивів, механізми розвитку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вивчення мотивації досягнення в процесі діяльності героїв-спортсменів, життєвого і спортивного шляху **М.Бендерова** як подвигу в ім'я Батьківщини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчаючи мотивацію досягнення життєдіяльності спортсменів, необхідно визначити її ключові дефініції. *Мотивація* – це сукупність спонукальних факторів, які визначають активність особистості; це всі мотиви, потреби, стимули, ситуативні чинники, які спонукають поведінку людини. *Мотивація досягнення* – це прагнення людини досягти значних результатів, успіхів у діяльності.

Досліджуючи умови формування мотивації досягнення, **Д.Мак-Клелланд** виокремив провідні формувальні впливи: 1) формування синдрому досягнення (переваги у людини прагнення до успіху над прагненням уникати невдачі); 2) самоаналіз; 3) формування прагнення та навичок ставити перед собою значні, але досяжні цілі; 4) міжособистісна підтримка.

На думку **А.Бандури**, на заваді людських досягнень стоять відсутність здібностей і невпевненість в собі. Вчений звертає увагу на «почуття групової ефективності» – впевненості групи в успішність виконання нею складного й відповідального завдан-

ня. Ефективна група має велике переконання стосовно «колективної ефективності».

Б.Дж.Кретті доводив, що потреба в досягненні успіху відбувається на різних вікових етапах розвитку особистості.

Методики роботи тренера зі спортсменами, які мають низьку мотивацію досягнення успіху, і тими, що мають високу мотивацію, значно відрізняються. Спортсмену з низькою мотивацією досягнення обов'язково потрібно надати віру у свої сили і подолання значних труднощів на шляху до успіху. Бійцю з високою мотивацією досягнення необхідна підтримка в період поразок і невдач, тим більше, що спортсмени цієї групи часто відчувають утруднення в спілкуванні з колективом [2].

Вивчення мотивації досягнення стосується процесів, які відбуваються в житті спортсменів, націлених на успіх. Мотиви можуть формуватися, як під впливом порівняно недавнього досвіду, так і під впливом подій, що відбулися багато років тому. При цьому, мотивації можуть відбивати фізіологічні і біохімічні процеси, або мати яскраво виражену психологічну чи соціологічну природу. Мотивації класифікують за їхніми джерелами – виходять вони від самого спортсмена чи викликані характером виконуваного завдання, або соціальними і матеріальними винагородами.

Щоб правильно зрозуміти, як мотивація досягнення впливає на фізичну активність, необхідно насамперед з'ясувати, що це таке і як це поняття зв'язане зі змагальністю. Даний термін з'явився більш півстоліття тому для опису підсилення людини, спрямованої на виконання завдання (Г.Мюррей). *Мотивація досягнення* – це орієнтація людини на прагнення до успішного виконання завдання, стійкість перед обличчям невдач і іспитів, почуття гордості за їх виконання і подолання. Мотивацію досягнення вважають особистісним фактором, психологи розглядали її, поступово переходячи від моделі характерних рис особистості до комбінованої моделі. Остання модель підкреслює різні цілі досягнення, а також їхній вплив на ситуацію і вплив ситуаційних факторів на них. Змагальність – термін, що вживається як синонімом мотивації досягнення [5].

Р.Мартенс дає наступне визначення *змагальності*: «Схильність до прагнення задоволеності при порівнянні із шаблоном досконалості в присутності інших, що здатні здійснити оцінку» [2]. Вчений розглядає змагальність як поведінку досягнення в контексті напружених виступів спортсмена, де соціальна оцінка є ключовим компонентом. Дослідник найчастіше зупиняєть-

ся на ситуаціях, у яких спортсмен може бути оцінений іншими людьми, що мають для цього відповідний досвід і знання. Але багато спортсменів змагаються самі із собою, прагнучи поліпшити свій особистий результат. Рівень мотивації досягнення виявить це змагання із самим собою, у той час, як рівень змагальності вплине на поведінку в ситуаціях соціальної оцінки. *Існують 3 провідні теорії мотивації досягнення:* 1) теорія потреби досягнення; 2) теорія атрибуції; 3) теорія досягнення мети [2].

Теорія потреби досягнення (Д.Аткінсон, Д.Мак-Клелланд) являє собою комбіновану модель, що враховує як особистісні, так і ситуаційні фактори, як найважливіші показники поведінки. У даній теорії виділяють 5 компонентів: 1) особистісні фактори чи мотиви; 2) ситуаційні фактори; 3) результуючі тенденції; 4) емоційні реакції; 5) поведінка, зв'язана з досягненням [2; 5].

Мотив досягнення успіху визначається як можливість відчувати гордість і задоволення від виконаного завдання. *Мотив уникнення невдачі* як здатність відчувати сором і приниження внаслідок невдачі.

Необхідно враховувати ситуаційний вплив. Теорія потреби досягнення містить у собі два важливих моменти: ймовірність успіху в ситуації чи при виконанні завдання і спонукальну значимість успіху. Третім компонентом теорії потреби досягнення є результуюча, чи бігевіористична, тенденція, обумовлена при розгляді рівнів мотивів досягнення спортсмена в зв'язку з визначеною ситуацією.

П'ятий компонент теорії потреби досягнення переконливо показує, як взаємодія попередніх компонентів впливає на поведінку спортсменів.

Прогнозування успішності спортивної діяльності на підставі теорії потреби досягнення є своєрідною основою для пояснення складних процесів мотивації досягнення в сучасному спорті, на тренуваннях та змаганнях.

Атрибутивна теорія заснована на тому, як спортсмени пояснюють свої успіхи і невдачі. Цю теорію розробили Ф.Хайдер і Б.Вайнер. Основними складовими її є: стабільність (відносно постійний чи непостійний фактор), каузальність або причинність (внутрішній чи зовнішній фактор) і контроль (фактор, що знаходиться або не знаходиться під контролем) [2].

Успішний чи невдалий виступ спортсмена можна пояснити безліччю різноманітних факторів (атрибутів). *При вдалому виступі успіх пояснюють:*

а) *стабільним фактором* (талантом бійця чи його досконалістю та великими здібностями), або *нестабільним фактором* (вдачею); б) *внутрішньою причиною* (величезними зусиллями спортсмена на останніх хвилинах двобою в єдиноборствах), чи *зовнішньою причиною* (слабкими суперниками); в) *фактором всебічного контролю* (стратегією чи планом ведення спорстменом двобою), або фактором, який не контролюється спорстменом (слабкою фізичною підготовкою суперників).

Якщо спортсмен кидає заняття, він може приписати свою невдачу: а) стабільному фактору (відсутності таланту й здібностей), або нестабільному фактору (не подобається тренер чи спортивне приміщення); б) внутрішній причині (слабким рукам і ногам), чи зовнішній причині (татамі знаходився в стані, непридатному для нормальних занять); в) фактору, який спортсмен може контролювати (відсутність зусиль з його боку), чи фактору, котрий він не контролює (не влаштовує оплата занять чи графік тренувань).

Багато зарубіжних психологів (К.Двек, Д.Дуда, М.Майер, Д.Ніколлс, Г.Робертс) для з'ясування розходжень у досягненні стали розглядати цілі досягнення. Відповідно до теорії досягнення мети, три фактори, взаємодіючи, визначають мотивацію спортсмена: цілі досягнення, сприйнятливість і налаштованість на досягнення. Щоб краще зрозуміти мотивацію спортсмена, необхідно знати, вартість для нього успіху і невдачі. Досліднику необхідно: вивчити цілі досягнення даного спортсмена і те, як вони взаємодіють з його сприйняттями чи сприйманою (що відчувається) здатністю компетенції (самооцінка) [2; 4; 5]. У визначеній ситуації значна кількість спортсменів може бути орієнтована на завдання і на результат (спортсмен намагається виграти місцеві змагання і встановити особистий рекорд). Але для більшості спортсменів характерна свідома орієнтація тільки на завдання, чи тільки на результат. Цільова орієнтація на результат припускає зіставлення себе з іншими спортсменами і досягнення переваги над ними, тоді як цільова орієнтація на завдання припускає зіставлення свого виступу з попередніми і його суттєве вдосконалення.

Спортивний світ країни не залишився осторонь народної трагедії – більше 200 професійних спортсменів пішли на фронт, 50 – не повернулись із бою. Серед них – борці і боксери, веслярі і багатоборці, майстри кінного спорту, пауерліфтингу, панкратіону та рукопашного бою: Максим Бендеров, Ігор Борис, Сергій Давиденко, Юлія Кокошкіна, Ігор Крисоватий, Віктор Піцул,

Ігор Присяжнюк, Євген Трофимов... Більш детальніше зупинимось на долі М.Бендерова.

Максим Васильович Бендеров народився 6 квітня 1990 року в м. Олександрія Кіровоградської області. З 6-річного віку Максим в спортклубі займався боротьбою, де й почали формуватися ключові риси його характеру: сила волі і духу, наполегливість, відповідальність, працездатність, товариськість. У наступні роки зростають захоплення улюбленим видом спорту та фізичні навантаження на тренуваннях, майстерність на змаганнях при виконанні тактико-технічних прийомів. З'явилися і перші перемоги на змаганнях. А характер продовжував загартовуватися й загартовуватися. І вже в юнацькі роки постає справжній боєць: безстрашний, хоробрий, мужній, відважний, стійкий, котрий постійно виходить на двобої з рівними йому по силі та спритності суперниками. І перемагає їх. На ринзі йому були властиві стриманість, обережність, виваженість тактичних рішень, влучність ударів. Він полюбляв переграти суперника, розкривши його тактику і стратегію, поведінкову лінію й поступово стверджуючи свою впродовж усього двобою. Мотивація досягнення сприяє формуванню розгалуженої тренувальної та змагальної систем спортсмена на шляху до вищих спортивних досягнень.

У спортивній діяльності М.Бендеров був надзвичайно обдарованою людиною і досяг значних успіхів. Йому судилася щаслива спортивна доля. Він мав чорний пояс (1 дан) з панкратіону, був неодноразовим чемпіоном України з панкратіону, чемпіоном України серед спецпризначенців, срібний призер Чемпіонату Світу, срібний призер Чемпіонату Європи (2006), чемпіон Європи (2007), багаторазовий Чемпіон України з Військово-спортивного багатоборства (розділ «бойового багатоборства»), чемпіон України з рукопашного бою, призер Чемпіонату України з панкратіону.

Командир М.Бендерова, майор Олександр Бондаренко, згадує, що Максим був одним із кращих бійців підрозділу: грамотний, спортивний, авторитетний. А коли товариш командира Ростислав вагався: чи вступати йому до Одеської військової академії, слово Максима виявилось найвагомішим, найавторитетнішим, сповненим рішучості, впевненості та життєвої мудрості. І спроможна на це справжня особистість. Допомогає осягнути дану життєву ситуацію діалогічна теорія М.М.Бахтіна.

В діалогічній теорії М.М.Бахтіна [1] звернуто увагу на діалог з іншими, а здобуття «свого» голосу серед «чужих» голо-

сів, свого «я», побаченого й оцінюваного «іншими», а «іншого» мною як активним суб'єктом, робить людину справжньою особистістю. Актуальною і доцільною з психологічного погляду є проблема співвідношення авторитарного, авторитетного і внутрішньо переконливого слова, важливість у вчинковому світі невимовленого словами інтонаційно-сміслового, що впевнено і переконливо говорить і діє іншими, ніж слово, засобами в складному вчинковому колі. При цьому наявне діалогічне мовчання, котре може бути в конкретному діалогічно-психологічному полі реакцією на репліку в запеклій суперечці, мовчанні смислового відносно до нейтральної тиші, бездіяльності та свідомого невтручання в справу інших, навіть з принципових для себе і них питань. А В.Франкл [3] підкреслював унікальну роль слова в конкретній життєвій ситуації та життєдіяльності людини в цілому, особисту відповідальність за кожний вчинок, думку, бажання.

На спортивному шляху М.Бендерова зустрічались не тільки перемоги, але й поразки. У фінальних двобоях на чемпіонатах Європи та світу Максим здобуває срібло, віддаючи перемогу більш досвідченим борцям. Але після поразок високий дух боротьби не залишає його, напружені тренування продовжуються.

Вважаємо, що в змагальному процесі у спортсмена спрацьовує психологічний механізм захисту витиснення, що забезпечує первісний захист Его, який сприяє найбільш ефективному шляху уникнення тривоги, котрий можна визначити як «мотивоване забуття». Даний процес дає можливість уникнути усвідомлення думок і почуттів, що породжують страждання та призводить до забуття травмуючих ситуацій, поразок на рингу. Завдяки дії цього психологічного механізму М.Бендеров був надзвичайно спокійним, врівноваженим, упевненим у собі, налаштованим на перемогу. А в деяких бойових ситуаціях відчуття тривоги давало можливість реагувати на загрозу адаптивним засобом, завдяки виникненню захисного механізму заміщення, в процесі якого відбувається переадресація з одного об'єкта на інший.

У змагальному та тренувальному процесах потужно спрацьовують психологічні механізми розвитку мотивації досягнення.

Позитивне підкріплення – це певні позитивні наслідки виконання суб'єктом діяльності (щось позитивне, приємне, що отримує він в результаті виконання ним деяких дій, як-от: похвала, позитивна оцінка, гроші), що спонукає його до продовження виконання цієї діяльності в майбутньому.

Самопідкріплення – процес, коли спортсмен сам себе хвалить, підбадьорює, створює собі ситуацію успіху, винагороджує себе.

Опосередковане підкріплення, тобто спостереження за підкріпленням, яке отримали інші люди.

Імітаційна поведінка – спортсмен навчається більш конструктивним способам поведінки за рахунок наслідування психолога та інших успішних членів спортивного клубу.

Інтерперсональний вплив – отримання нової інформації за рахунок зворотного зв'язку, що призводить до зміни та розширення образу «Я».

Ідентифікація – ототожнення спортсменом себе з іншим суб'єктом, групою, зразком.

А коли Максим дізнався, що в його рідному місті один хлопець хворів на рак шкіри, він без вагань віддав всі свої гроші. Альтруїзм та емпатія завжди були властиві йому як особистості.

Максим служив старшим розвідником в Кіровоградському полку. Під час проведення АТО з досвідчених воєннослужбовців була сформована розвідрота, до якої потрапив Максим. Метою групи був супровід української військової колони вздовж російсько-українського кордону. Група виконала своє завдання і була залишена біля селища Ізварине Луганської області для виконання подальших бойових завдань. 15 липня 2014 року в селі Провалля, котре знаходиться в трьох кілометрах від кордону, група розвідників потрапила під жорстокий мінометний обстріл терористів. Бійці знаходились у полі і дві ворожі міни влучили туди: семеро бійців загинули на місці, серед них Максим, а восьмий розвідник помер у лікарні. М.Бендеров посмертно нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

Життя як подвиг, активна діяльність на благо людей та захист рідної землі, націлена у вічність. Життя і смерть у концепції М.М.Бахтіна [1], не зважаючи на свою протилежність, створюють єдине вчинкове коло, моральне та відповідальне, з психологічного погляду. Це і є шлях до реального життя і реальної смерті. Особистість не тільки абстрактно мислить, але знає з досвіду, що жити – це означає: виділити себе з байдужої й необмеженої стихії світу як обмеженого, скінченного, якісно-одиночного і неповторного. Те, що робить мене мною, що робить мене живим, це є моя скінченність – у просторі, у часі, в усьому. Усе в мені – кожна думка і кожне бажання – стверджує себе як особливе, як моє; протиставляє себе безмірному й вічному світові. І за це радісне і відважне протиставлення себе всьому людина

повинна і хоче цілком сплатити: своїм знищенням. Ось чому все живе з самого початку несе в собі свою загибель і, стверджуючи своє життя, стверджує свою смерть. Ось чому в кожну мить, що владно збувається, ми доторкаємося до смерті й дізнаємося, що вона не заперечує життя, але стверджує і звеличує життя [1]. А якщо це не так, то звідки саме в моменти найвищого напруження життя (в коханні чи пізнанні, у творчості чи в бою) – це подолання страху і готовність до загибелі?

Є просте правило перевірити справжність свого життя. Запишіть себе: те, що я відчуваю і думаю тепер, залишилося б воно в силі, якби я знав, що сьогодні настане смерть? Продовжував би я робити те, що роблю? І так запитувати – завжди, в усьому. І називається це: міряти вірною мірою смерті. Лише те в особистості має право на буття, що витримує цей іспит, що виходить з нього незачепленим і по-новому виправданим. А те, що від цього дотикку марніє, вицвітає, скручується, – те лише видає себе за життя; воно повинно бути вирване й викинуте [1].

А В.Франкл вважав, що сенс життя повинен бути виражений стосовно конкретного сенсу людського життя в певній ситуації. Кожна людина унікальна і життя кожної людини дивовижне, особистість самотуття і життя її неповторне. Вона вільна у своєму виборі життєвого шляху, але знайшовши його, особистість несе відповідальність за створення свого унікального світу вчинків та сенс власного життя [3].

Висновки. Мотивація досягнення відіграє ключову роль у процесі діяльності героїв-спортсменів при виконанні життєвих, бойових, спортивних завдань, досягненні певної мети. Перспективою дослідження є вивчення мотивації вищих спортивних досягнень воїнів-спортсменів.

Список використаних джерел

1. Бахтин М.М. К философии поступка /М.М.Бахтин // Философия и социология науки и техники: Ежегодник, 1984 – 1985. – М. : Наука, 1986. – С. 82–157.
2. Уэйнберг Р.С. Основы психологии спорта и физической культуры /Р.С.Уэйнберг, Д.Гоулд; Пер. с англ. – К.: Олимпийская литература, 2001. – 336 с.
3. Франкл В. Основы логотерапии. Психотерапия и религия / В.Франкл.– СПб. : Речь, 2000. – 286 с.
4. Фрэнкин Р. Мотивация поведения: биологические, когнитивные и социальные аспекты. – 5-е изд. /Роберт Фрэнкин. – СПб. : Питер, 2003. – 651 с.

5. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижения / Хайнц Хекхаузен; Пер. с англ. – СПб. : Речь, 2001. – 240 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bahtin M.M. K filosofii postupka / M.M.Bahtin // Filosofiya I sotsiologiya nauki I tehniki: Ezhegodnik, 1984 – 1985. – М. : Nauka, 1986. – S.82–157.
2. Ueinberger R.S. Osnovy psihologii sporta I fizicheskoi kultury / R.S.Ueinberger, D.Gould / Per. s angl. – К. : Olimpiyskaya literature, 2001. – 336 s.
3. Frankl V. Osnovy logoterapii. Psihoterapiya I religiya / V.Frankl. – SPb. : Rech, 2000. – 286 s.
4. Frenkin R. Motivatsiya povedeniya: biologicheskie, kognitivnye I sotsialnye aspekty. – 5-e izd. / Robert Frenkin. – SPb. : Piter, 2003. – 651 s.
5. Hekhauzen H. Psihologiya motivatsii dostizheniya / Haints Hekhauzen / Per. s angl. – SPb. : Rech, 2001. – 240 s.

K.S. Osyka. Life as a heroic deed: motivation of attainment in the process of activities of the heroes-sportsmen. The article deals with the motivation of attainment in the process of activities of the heroes-sportsmen. The definitions of «motivation», «motivation of attainment» are determined; the leading directions in the investigation of the motivation of achievement in the contemporary foreign and home psychology are outlined. Life and sporting way of the famous master of pancration and hand-to-hand fights Maxim Benderov who died the death of a hero in the ATO zone is considered in the article. The author specifies the main character traits of the sportsman that played the important role in the training and competitive processes and in his motivation for the higher sporting achievements. The psychological mechanisms in the development of the motivation of attainment are emphasized in the article, namely: positive confirmation, self-confirmation, mediated confirmation, imitational behavior, inter-personal influence and identification. Competitive situations often gave birth to the sense of anxiety in the heart of the fighter. This sense of anxiety gave him the possibility to react to the danger in the adaptive way thanks to the protective mechanism of substitution; in the process of such replacement of the re-addressment from one object to the other took place. The above-mentioned mechanism of psychological defense can be traced in the competitive process of M.Benderov. In the decisive duels the wrestler's psychological mechanism of the displacement of defense appears; it provides for the initial defense of Ego, that in its turn contributes to the most effective way of avoiding anxiety; it may be defined as «motivated distraction». This process gave the sportsman the chance to avoid the comprehension of the feelings that gave birth to sufferings and made him to forget the traumatizing situations. Thanks to the action of this psychological mechanism

M. Benderov was extremely calm, well-balanced and ready for victory. The author pays his attention to the emphatic, altruistic and humanistic direction of the wrestler's personality in the period of peaceful life and during the warfare; it may be substantiated and explained on the basis of the theory of dialogue and the philosophy of the actionable world by M.M. Bakhtin and the logo-therapy by V. Frankle.

Key words: M. Benderov, pancration, hand-to-hand fight, kyokushinkai karate, motivation of attainment, psychological mechanisms of the development of the motivation of attainment, meaning of life, defense mechanism, activity.

Received January 08, 2016

Revised January 31, 2016

Accepted February 16, 2016

УДК 159.9:101.9

О.В. Осика

osika.1984@mail.ru

Життєвий і творчий шлях М.М. Бахтіна як моральний вчинок: психологічний аспект

Osyka O.V. Life and creative way of M.M. Bakhtin as a moral action: psychological aspect / O.V. Osyka // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 32. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 382–393.

О.В. Осика. Життєвий і творчий шлях М.М. Бахтіна як моральний вчинок: психологічний аспект. У статті розглянуто життєвий та творчий шлях М.М.Бахтіна, основоположні моральні принципи його життєдіяльності. Акцент зроблено на гострих життєвих ситуаціях і доленосних миттєвостях на межі фізичного існування й високого духовного злету вченого з метою досягнення морально-психологічного стану світоглядних позицій, суспільно-політичних поглядів і психологічних особливостей вчинкового світу мислителя, його рідних, близьких, друзів, знайомих, наукового співтовариства, ідеологічних супротивників, ворогів.

Виокремлено систему психологічних механізмів: катарсис, ідентифікація, імітація, стереотипізація, навіювання надії, альтруїзм, інтер-